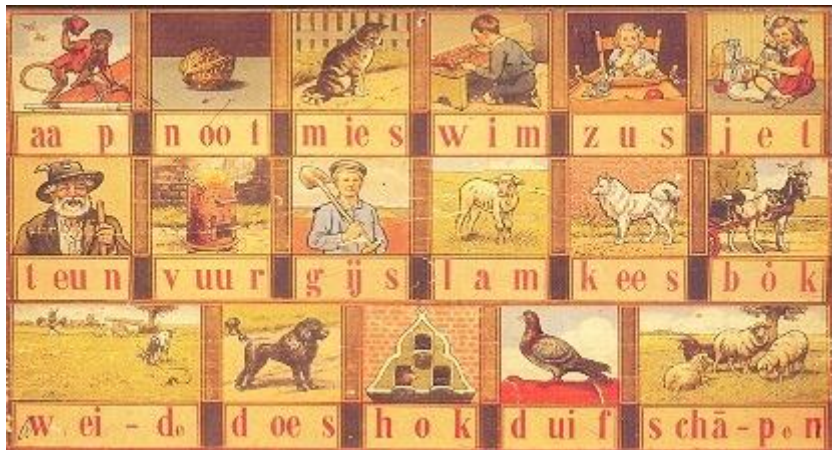

Het leesonderwijs op OBS de Woldstroom

Sandra Bouwknecht
Annerieke Debbenhof-Vos
Conny Kansen

OBS De Woldstroom
Meppel
2016-2017

Inhoudsopgave

Inhoud

Inhoudsopgave	2
Inleiding	3
Hoofdstuk 1: Het leesonderwijs op de Woldstroom voldoet niet	4
Hoofdstuk 2: Hoe gaat het aanvankelijk leesonderwijs op de Woldstroom in zijn werk?	5
Hoofdstuk 3: Aanvankelijk lezen	9
Hoofdstuk 4: Hoe wij het leesonderwijs op OBS De Woldstroom willen verbeteren	10
Hoofdstuk 5: Wat vinden de collega's en kinderen van ons leesonderwijs?	11
Hoofdstuk 6: Hoe kunnen we de scores omhoog krijgen?	14
Hoofdstuk 7: Leesbevordering in de klas	15
Hoofdstuk 8: Zou er ooit een Jenaplanleesmethode komen?	15
Literatuurlijst	17
Bijlage 1: leerlingenquête	18
Bijlage 2: uitwerking leerlingen groep 3:	19
Bijlage 3: uitwerking leerlingen groep 4	22
Bijlage 4: uitwerking leerlingen groep 5	25
Bijlage 5: ideeën en suggesties leesbevordering in de stamgroepen	28
Bijlage 6: leesmonitor OBS de Woldstroom	29
Bijlage 7: Cito-scores taal en lezen groepen 2 en 3	41
Bijlage 8: kerndoelen TULE Kerndoel 4 – Technisch lezen	43
Bijlage 9: Cito-scores DMT groepen 4 tot en met 8	47

Inleiding

Sinds september 2015 zijn wij als OBS de Woldstroom een Jenaplanschool geworden. Het werken met driejarige stamgroepen hoort daarbij. De Cito-scores voor technisch lezen zijn schoolbreed niet voldoende.

In groep 3 werken we met de methode Veilig Leren Lezen voor aanvankelijk lezen. Vanaf groep 4 is dit Estafette. Bij de methode Veilig Leren Lezen leren de kinderen aan de hand van een ankerverhaal de letters van het alfabet gestructureerd aan en oefenen de kinderen met verschillende materialen, zoals het klikklasboekje en Veilig en Vlot.

We bemerken dat er weinig wordt gedifferentieerd in de groepen op het gebied van leesonderwijs. Wij hebben in het begin van het schooljaar gemerkt dat bij de overgang van groep 2 naar 3 alle leerlingen met dezelfde oefenstof begonnen – terwijl sommige leerlingen uit groep 2 al konden lezen. Dit riep bij ons de vraag op hoe dit anders aan te pakken. En wij vroegen ons af of onze methode voor aanvankelijk lezen wel voldoet.

Verder lopen we er tegenaan dat er in de blokken te weinig tijd overblijft om te oefenen doordat de groepen regelmatig worden opgesplitst. Wij willen onderzoeken hoe we de differentiatie kunnen aanbrengen.

Eerst brengen we in kaart waar de problemen precies liggen. Dit gebeurt door een enquête af te nemen voor zowel leerlingen als leerkrachten om zo in beeld te krijgen waar we moeten starten met ons onderzoek. Vervolgens brengen wij de uitslagen van de enquête in kaart en werken deze uit in een grafiek.

Wij gaan ook literatuuronderzoek doen naar aanvankelijk lezen. Wat is de historie van het leesonderwijs? En hoe werken de methodes Veilig Leren Lezen en Estafette?

We willen ook de Waterfietsmethode van Hennie Lamme onderzoeken. Wij hebben ons ingelezen in deze methode die mooi aansluit bij ons Jenaplanonderwijs. Tenminste, dat denken wij. De Waterfietsmethode staat voor aanvankelijk leesonderwijs waarbij lezen met begrip gelijk op gaat met het oefenen van de leesteknik.

Verder willen we een Jenaplanschool bezoeken waar taal al volledig geïntegreerd is in de stamgroepen om te kijken hoe daar het leesonderwijs is ingericht.

Naar aanleiding van al deze onderzoeken gaan wij ertoe over om een concept te ontwikkelen voor onze eigen school.

We hebben met onze expertgroep veel aan elkaar gehad. We konden erg goed met elkaar overweg, zowel op persoonlijk vlak als op pedagogisch gebied. Ook konden we ieder mooi de zaken bekijken vanuit onze eigen kant: Annerieke doet een bovenbouwgroep, Conny een onderbouwgroep en Sandra doet de eerste-opvanggroep.

Sandra Bouwknecht
Annerieke Debbenhof-Vos
Conny Kansen
Maart 2017

Hoofdstuk 1: Het leesonderwijs op de Woldstroom voldoet niet

OBS de Woldstroom

OBS De Woldstroom is een openbare basisschool in Meppel. De school is onderdeel van de stichting Promes. OBS De Woldstroom is ontstaan na een fusie van twee Meppeler openbare scholen: de Vledderschool en de Jonkmanschool. De school telt 228 leerlingen. In totaal zijn er ongeveer 15 medewerkers werkzaam op de Woldstroom.

De school staat in de Haveltermade, een wijk met gemêleerde bewoners. De wijk ligt ten noorden van de Meppeler binnenstad en is grotendeels gebouwd tijdens de woningnood. Er staan veel jaren-'50-gebouwen en veel hoogbouw, maar ook zijn er de laatste paar jaren veel nieuwbouwhuizen gebouwd. Aan de overkant van de school ligt het centrum van de stad. Vandaar dat onze school bezocht wordt door kinderen van allerlei nationaliteiten, geloven, huidskleuren enzovoorts. Er zijn universitair geschoolde tot ongeletterde ouderparen. De wijk Haveltermade telt ongeveer 2.275 woningen en een kleine 4.200 inwoners.

Jenplanschool

OBS De Woldstroom is voor het schooljaar 2015-2016 een Jenaplanschool geworden. Sinds september 2015 werken we ook met driejarige stamgroepen. Hierin zitten leerlingen van verschillende leeftijden en met verschillende ontwikkelingsniveaus bij elkaar. De positie van het kind in zo'n groep verandert elk jaar. Soms behoort een kind tot de jongsten van de klas, soms tot de oudsten. Dit biedt de kans om met en van elkaar te leren en voor elkaar te zorgen. Ouders zien wij op school in het leerproces als onze partners. Samen met hen werken wij aan de best mogelijke ontwikkeling van de kinderen, passend bij hun eigen mogelijkheden.

Op De Woldstroom leren kinderen leren voor de toekomst. Het vak wereldoriëntatie vormt daarbij het hart van ons onderwijs. Uitgangspunt van het Jenaplanonderwijs is dat de leerlingen binnen en buiten onze school leren. Daarom gaan zij er ook vaak op uit om dingen zelf te ervaren, te ontdekken en te onderzoeken. Maar de buitenwereld komt ook regelmatig onze school in wanneer mensen iets komen vertellen of demonstreren.

Zo wordt de wereld van onze leerlingen steeds groter: ze gaan de wereld kennen en leren ze een mening te vormen. Onze leerlingen werken vaak samen aan (thematische) projecten. Hierbij worden dan taal- of rekenactiviteiten gekoppeld aan een wereld-oriënterend thema.

Leren lezen

In groep 3 leren de kinderen lezen. Dit gebeurt klassikaal. De drie middenbouwgroepen worden gesplitst per jaargroep en gaan daar lezen en rekenen. OBS De Woldstroom werkt met de aanvankelijk leesmethode Veilig Leren Lezen van uitgeverij Zwijsen.

De opbrengsten van de Citotoetsen van februari 2017 vielen op leesgebied erg tegen. Vooral in groep 3 waren de resultaten slecht. Tegelijk konden veel kinderen in groep 2 al letters herkennen en sommige kinderen al lezen, en toch werd in groep 3 aan alle kinderen hetzelfde leesonderwijs voorgeschoteld.

Het fijnst zouden we het vinden als we een methode aanvankelijk lezen konden vinden die de opbrengsten omhoog schroeft en die bij Jenaplanonderwijs van nu past.

In onze school bevindt zich een schoolbibliotheek. De openbare bibliotheek Meppel voorziet deze van boeken. Vrijwilligers (moeders van leerlingen) zorgen voor de distributie van de leesboeken. We hebben een goed contact met de bibliotheek. Onze collega Sandra Schoemaker is onze leescoördinator.

Hoofdstuk 2: Hoe gaat het aanvankelijk leesonderwijs op de Woldstroom in zijn werk?

De leerlingen van groep 3 gaan elke dag een uur naar de groep van onze collega's Rianne Coenraads en Monique van Slochteren. Ze volgen de methode Veilig Leren Lezen volgens de handleiding en gebruiken de digibordsoftware erbij. Ook maken ze gebruik van spelletjes, stickerboeken en het bijbehorende computerprogramma.

Hoe werkt de methode Veilig leren lezen?

De methode Veilig leren lezen begint met kern start. Daarna volgen kern 1 t/m 11 en het schooljaar eindigt met kern Afsluiting. Het totale programma beslaat 34 schoolweken.

Opzet lessen

Per week besteedt de leerkracht 480 minuten aan Veilig leren lezen, oftewel 90 minuten per dag. Wij besteden 45 minuten aan aanvankelijk lezen en 20 minuten aan verwerking.

De tijd per dag is onderverdeeld in:

basisles	50 minuten
basiskwartier	15 minuten
Integratie-les	30 minuten
extra stertijd	15 minuten (facultatief)

Kern Start	twee weken
Kern 1-6	per kern twee weken
Kern 7-11	per kern drie weken

Elke kern sluit af met twee facultatieve herhalings- en toetsdagen.

In Veilig leren lezen zijn de leerlijnen voor schriftelijke en mondelinge taal stevig verankerd met veel aandacht voor aspecten van leesbevordering en leesbeleving: technisch lezen, spelling, begrijpend lezen, creatief en functioneel schrijven, woordenschat, spreken en luisteren.

Technisch lezen in groep 3

Er is al vanaf kern Start aandacht voor het lezen van nieuwe woorden. De leerlingen gaan ook al vanaf het beginzinnen lezen. Een belangrijke rol hierin speelt Veilig en vlot.

Spelling in groep 3

Het aanleren van de spellingvaardigheid in groep 3 is sterk gekoppeld aan het aanleren van de leesvaardigheid. Tijdens het spellen moeten leerlingen elke klank actief omzetten in een letter.

Begrijpend lezen in groep 3

In de leerlijn begrijpend lezen wordt vooral gewerkt aan strategieën om leerlingen in groep 3 inzicht te geven in relaties tussen woorden en zinnen.

Creatief en functioneel schrijven

Veilig leren lezen heeft aandacht voor creatief en functioneel schrijven.

Woordenschat in groep 3

Veilig leren lezen werkt gericht aan het uitbreiden van de woordenschat van de leerlingen in groep 3. Bijvoorbeeld met de woorden uit de ankerverhalen.

Spreken en luisteren

In de integratielessen werkt u gericht aan doelen voor spreken en luisteren. Hierbij komen zowel gespreksvaardigheden, luistervaardigheden als vaardigheden voor vertellen en presenteren aan bod.

Leesbevordering

Veilig leren lezen schenkt ook veel aandacht aan leesbevordering. Alhoewel dit geen echte leerlijn is, neemt het toch een belangrijke plaats in bij de leeslessen. Lees hoe u dit kunt doen met belevingsvragen die ingaan op de eigen ervaringen van kinderen.

Middelen die gebruikt worden:

Leerkracht-assistent Veilig leren lezen digibordsoftware

De Leerkracht-assistent is de digibordsoftware bij Veilig leren lezen.

Ankerboeken

Elke kern van Veilig leren lezen begint met een prachtig geïllustreerd ankerverhaal waarmee de leerkracht het thema van de kern introduceert.

Letterbord

Bij het aanbieden van elke nieuwe letter maken we gebruik van het klassikale Letterbord. Hiermee wordt de letterkennis eenvoudig geautomatiseerd.

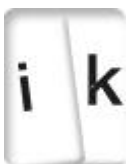
Wandplaten

34 geïllustreerde wandplaten ondersteunen de leerlingen in de klas bij het aanleren van nieuwe woorden en letters.

Handleidingen per kern

In de handleiding is een overzichtelijke beschrijving van elk lesonderdeel: van introductie tot afronding. Elke kern heeft een eigen handleiding.

Letterkaartjes

Met de letterkaartjes werken de leerlingen spelenderwijs aan het automatiseren van de letterkennis. De letterkaartjes zijn vooral geschikt als oefenmateriaal in kleine groepjes, bijvoorbeeld in de verlengde instructie of in de extra ster-tijd.

Aanpak

Leerlingen met een gemiddelde instructiebehoefte volgen de maanaanpak, leerlingen meer begeleiden moeten worden, volgen de steraanpak en leerlingen die behoefte hebben aan verdieping van de stof en meer uitdaging aankunnen, volgen de zonanpak. In de lesbeschrijvingen staat deze indeling.

De nieuwe versie van Veilig Leren Lezen wordt op OBS De Woldstroom ongeveer tien jaar gebruikt in deze vorm. In groep 3 zitten 20 leerlingen (2016-2017).

Vanaf groep 4 gebruiken we de leesmethode Estafette

In groep 4 en 5 wordt de leesmethode Estafette gevolgd. In de groepen 6, 7 en 8 lezen de kinderen zelfstandig en lezen alleen de zwakke lezers met de leerkracht in een Estafetteboek.

Estafette is een methode voor voortgezet technisch lezen die niet gebonden is aan leerjaren, maar uitgaat van leesniveaus. Iedere leerling werkt op zijn eigen niveau, van de eerste tot de laatste les.

Voor wie

Estafette is bestemd voor leerlingen die het aanvankelijk leesonderwijs hebben afgerond. *Estafette* eindigt als de leerling het hoogste niveau heeft bereikt. De methode is geschikt voor elk soort onderwijs en kan gecombineerd worden met elke methode voor begrijpend en studerend lezen.

Aanpak op niveau

Estafette speelt in op de verschillen tussen leerlingen. De methode biedt alle ruimte voor een aanpak op niveau. Het kind krijgt de aandacht die het nodig heeft. Klassikaal onderwijs kan, maar is met *Estafette* niet langer noodzakelijk. Op basis van toetsresultaten deel je de klas in.

Materialen

een handleiding

Estafette -organisatie

Prijslijst

Kijk ook bij
Software Es

Downloads
download o

13 leesboekjes en 13 werkboekjes
leeskaarten met audio-cd en kopieerbladen
een zandloper

Handleiding en Organiser

In de handleiding zijn verschillende mogelijkheden om een rijke leeromgeving te creëren. Om het de leerkracht nog gemakkelijker te maken is daarbij de *Estafette organiser* ontwikkeld. Met behulp van het computerprogramma kan je de toetsresultaten van de leerlingen registreren. Op basis hiervan adviseert de organiser om bepaalde leerstof te gebruiken. Ook krijg je advies over de meest effectieve organisatie van het leesonderwijs.

Leesboekjes en werkboekjes

De methode gebruikt spannende leesboekjes die volgens de uitgever in geen enkel opzicht verschillen van kinderliteratuur. De les begint met een werkboekje dat is afgestemd op het leesniveau van het kind. De leerling oefent bepaalde leesproblemen eerst 'op het droge' en leest daarna een stukje in het leesboek. Een leuke stimulans daarbij is de zandloper, waarmee de kinderen zelf hun tempo kunnen bijhouden.

Zoals eerder gezegd gebruiken we de methode Estafette zoals bedoeld in groep 4 en 5. Er is voor gekozen om in de bovenbouw alleen de zwakke lezers met leerkracht het boek van Estafette te gebruiken. Dit is ingevoerd in schooljaar 2015-2016 door de collega's van de bovenbouw toen. Zij merkten dat de leerlingen met het vaste programma van Estafette minder leesplezier kregen. De betere lezers lezen nu zelfstandig stil uit een eigen gekozen boek tijdens leestijd.

Om te weten wat de leerlingen moeten kunnen per leeftijdsgroep, zijn er de kerndoelen ontwikkeld. In bijlage 8 staan de kerndoelen van Tule voor technisch lezen.

Niet alleen groep 3 scoorde slecht bij de leestoetsen van Cito-midden. Ook de rest van de school scoorde niet goed bij de DMT-toets van februari 2017. Zie bijlage 7 en 9.

Hoofdstuk 3: Aanvankelijk lezen

Wat is aanvankelijk lezen?

Aanvankelijk lezen is een proces waarin een kind leert lezen en spellen. In Nederland gaan we ervan uit dat een kind zo rond zijn zesde jaar gaat lezen. Dit is wanneer een kind in groep 3 zit. In groep 1 en 2 worden de kinderen al voorbereid op het aanvankelijk lezen, het ontluiken van de beginnende geletterdheid, door veel met letters en woorden in aanraking te komen.

Historie van het leesonderwijs

In de middeleeuwen waren er nog geen spellingvoorschriften. Wel zag je regionale verschillen en voorkeuren. In 1804 was de eerste standaard spelling (Siegenbeek). Tot aan de twintigste eeuw waren er nog veel spellingswijzigingen. Vanaf 1995 gebruiken we de huidige standaardspelling. In 2005 zijn daar nog een aantal aanpassingen in aangebracht.

Eind 1800 werd het leesplankje ontwikkeld door M. B. Hoogeveen uit Stiens. Veel van onze ouders hebben op deze manier leren lezen. Op een leesplankje kunnen afbeeldingen en woorden worden gelegd. Deze woorden kunnen weer worden ontleed.

Rond 1980 kwam de methode Veilig Leren Lezen in de basisscholen. Wij hebben zelf met deze methode leren lezen. Veilig Leren Lezen leert alle kinderen op hetzelfde moment hetzelfde woord. Er wordt wel gedifferentieerd, maar de leerkracht bepaalt wat er wordt aangeboden en uit welk boekje het kind werkt.

De Waterfietsmethode

Een methode die veel meer aansluit bij de belevingswereld van het individuele kind is bijvoorbeeld de waterfietsmethode, ontwikkeld door Hennie Lamme (die trouwens in Meppel docente pedagogiek aan de toenmalige KLOS en aan de PABO was).

Deze manier van leren lezen past goed op een Jenaplanschool. De kinderen maken een eigen tekstenboek waarin ze tekeningen maken. Ze vertellen aan de leerkracht welke zinnen bij de teksten moeten komen. De kinderen kunnen hun eigen teksten lezen en herlezen. Vervolgens schrijf je als leerkracht de zinnen op stroken en knipt de woorden los. Zo ontstaan woordkaartjes. De kinderen kunnen met de woordkaartjes nieuwe zinnen leggen. Via globaalwoorden leren de kinderen lezen.

Het werken met een eigen tekstboek past ook goed in de doorgaande lijn van OBS de Woldstroom. De kinderen maken eigen vrije teksten die ze in de taaldrukwerkplaats uitwerken.

Hoofdstuk 4: Hoe wij het leesonderwijs op OBS De Woldstroom willen verbeteren

Wij willen graag het leesonderwijs een *boost* gaan geven. Graag willen we de leesresultaten van onze leerlingen omhoog krijgen. Is Veilig Leren Lezen wel zo goed voor onze school en voor onze leerlingpopulatie?

Op 7 december 2016 zijn we actief begonnen met onze expertgroep. Op deze studiedag hebben we samen besloten wat ons onderwerp gaat worden.

We gaan enquêtes maken en dan willen we eerst onze collega's vragen wat zij van ons leesonderwijs vinden. We mailen die aan al onze collega's. We hopen dat ze deze vragenlijst voor de kerstvakantie ingevuld terug hebben gemaild.

We willen ook weten van de kinderen van de groepen 3/4/5 vinden hoe wij het leren lezen geven. Ook voor hen maken we een vragenlijst. Ieder van ons gaat de kinderen persoonlijk de vragen stellen. Dit gebeurt na de kerstvakantie. We verdelen wie welke groep doet. De enquêtes gaan we verzamelen en onderzoeken. We leggen de uitkomsten vast.

Door het lezen over de Waterfietsmethode zijn we geïnteresseerd geraakt in dit leesconcept. We willen graag een Jenaplanschool bezoeken waar ze gebruik maken hiervan. De collega's daar willen we vragen naar hun ervaringen. Hoe werkt de methode in de praktijk? Wat zijn de leesscores van deze school? Ook willen we de kinderen daar observeren en vragen hoe zij het vinden. Dit hopen wij in februari 2017 te doen.

In het voorjaar kunnen we dan literatuuronderzoek verrichten. En met al onze bevindingen kunnen wij actie gaan ondernemen op onze eigen school.

Hoofdstuk 5: Wat vinden de collega's en kinderen van ons leesonderwijs?

De vragen voor de leerkrachten:

1. Hoe is de keuze voor de methode Veilig Leren Lezen (VLL) gemaakt?
2. Hoe wordt de ontwikkeling met betrekking tot het aanvankelijk lezen getoetst en geregistreerd?
3. Welke materialen hebben we tot onze beschikking?
4. Hoe wordt er binnen VLL contextrijk en betekenisvol gewerkt?
5. Wat is de norm voor leerlingen bij het lezen om door te stromen naar een volgende groep?
6. Hoe wordt er nu gewerkt met VLL? Wordt er in groep 3 gedifferentieerd of start iedereen op hetzelfde punt?
7. Wat gebeurt er met leerlingen die niet aan de norm van de groep voldoen? En hoe worden ouders hierbij betrokken?
8. Denk je dat we het leesonderwijs anders moeten inrichten en heb je daar bepaalde gedachten over?

Dit hebben we naar alle collega's gemaaild. Helaas hebben we maar vier ingevulde reacties gekregen.

Collega 1:

1. In het verre verleden is gekozen voor de aanvankelijk leesmethode Veilig Leren Lezen. Er is binnen school nooit meer een discussie gevoerd of dit de juiste methode is om de kinderen te leren lezen.
2. Om de ontwikkeling te toetsen worden de toetsen van VLL gebruikt. Dit gebeurt na iedere kern. Verder is er de herfst- en de lentesignalering. De resultaten worden op de toetssite ingevoerd. N.a.v. de toetsen wordt er gekeken wie er extra instructie/verdieping nodig heeft.
3. De speelleeset, Vloeiend en Vlot, Lezen met Zoem.
4. Dit ligt aan de leerkracht. Dit is leerkrachtgebonden. Weinig tips in de methode.
5. Dat is onder de collega's niet bekend.
6. Iedereen start op het zelfde moment met hetzelfde woord. Klassikaal...
7. Overleg ib'er. Ouders worden vanaf het begin bij de resultaten van het leesproces betrokken middels oudergesprekken. Ouders beslissen.
8. De methode is niet volgens het Jenaplanconcept. Wij willen meer de kant op van betekenisvol onderwijs. Werken vanuit thema's die aansluiten bij de belevingswereld van de kinderen. Werken vanuit vrije teksten (Waterfietsmethode). De doorgaande lijn ontbreekt tussen groep 2 en 3, maar ook bij groep 3 en 4.

Collega 2:

1. Geen idee.
2. Er wordt gewerkt in het registratiesystemen dat hiervoor is: de Veilig Leren Lezen site. Dit jaar is er tot nu toe getoetst in kern 1 en kern 3 (herfstsignalering). Hierin zitten verschillende onderdelen als de lettertoets, wisselwoorden, syntheses woorden, zinnen lezen en fonemendictee.
3. Kinderen werken bij mij in de klas met klikklakboekjes en Vloeiend en Vlot. En zijn per kern ook een aantal leesboekjes beschikbaar. Er zal nog meer zijn, maar dat weten de leerkrachten uit groep 3 exact.
4. Kan ik geen antwoord op geven. Ik zie wat ze doen, maar hoe het aanleren gaat, weet ik niet.

5. Weet ik niet. Volgens het Jenaplanconcept hoeft hier geen norm voor te zijn, want je zit een aantal jaren in een bouw.
6. Iedereen heeft wekelijks dezelfde letters. Verder weet ik niet wat er tijdens de lessen gebeurt.
7. -
8. Ik was erg positief over het leesonderwijs op 't Vlot. Die houden het voor de kinderen levend. Elk kind werkt aan verschillende letters op eigen niveau. Ze hadden hiervoor een prachtig werkboek. Je moet dan de zaken wel heel goed op orde hebben als je zo wilt werken, maar als het eenmaal loopt ...

Collega 3:

1. Die is al heel lang geleden gedaan. Bij elke nieuwe versie is wel besproken of we hiermee door wilden gaan, maar de beslissing voor de laatste vernieuwing is genomen door de leerkrachten van groep 3.
2. Als het goed is, worden na elke kern een toets afgenomen, herfstsignalering, voorjaarssignalering, cito. Na registratie via toetssite VLL en Parnassys.
3. Leesboekjes, Vloeiend en Vlot, speelleeset, klikklakboekjes, letterdozen, werkboekjes, stickervellen enz.
4. Niet, er wordt gewerkt vanuit de context van de methode.
5. De norm is voldoende scoren op alle onderdelen en een vaardigheidsscore die gemiddeld is, maar niet alle leerlingen die doorstormen halen deze norm. Deze leerlingen zouden in de vakantie door moeten oefenen.
6. Mijns inziens start iedereen op hetzelfde punt en is er weinig sprake van differentiatie. Er kan gebruik worden gemaakt van zon-, maan- en stervariaties.
7. Dat moet al in een eerder stadium worden vastgesteld en er moet eerder geremedieerd/gericht geoefend worden.
8. Werken vanuit de vrije tekst op eigen niveau, lees- en spelingsonderwijs groep 3 hieraan koppelen.

Collega 4:

1. Toen ik hier kwam, was de oude methode van Veilig Leren Lezen nog in gebruik. Een vertegenwoordiger van Zwijsen liet van alles zien en toen is besloten om de nieuwe versie te bestellen.
2. Op de computer staat wanneer welke toetsen moeten worden gedaan. Deze leestoetsen moeten individueel worden afgenomen. Dit wordt ook op de computer opgeslagen.
3. Bijna de hele complete Veilig Leren Lezenset is aanwezig, inclusie raket-, maan- en sterrenmateriaal. Alleen de grote-dozen-spelletjes hebben we niet.
4. Dit ligt aan de leerkracht, echte tips zijn er niet in de methode.
5. Dat weet ik niet.
6. Dat zou wel moeten, maar ik merk er in de praktijk niets van.
7. Overleg met de ib'er. Ouders worden er vanaf het begin bij betrokken. Ouders hebben een doorslaggevende stem.
8. Veilig Leren Lezen is niet erg Jenaplan. Meer de kant op van het betekenisvolle onderwijs en meer met thema's. Ook is er geen goede doorgaande lijn tussen groep 2 en 3 en tussen groep 3 en 4.

Enquête leerlingen

We hebben de leerlingen van groep 3/4/5 een enquête gegeven over hun leeservaringen in groep 3. De vragen zijn aan alle kinderen van deze groepen voorgelegd. Wij hebben de vragenlijst uitgelegd en deze vraag voor vraag behandeld. We hadden de volgende vragen:

1. Kon je al lezen toen je naar groep 3 ging?
2. Werken jullie ook met maatjes?
3. Legt juf goed uit?
4. Lees je vaak op de computer?
5. Werk je met leesspelletjes in de klas?

De enquête zoals afgenomen, is te zien onder bijlage 1. Uit de enquêtes blijkt dat er al veel kinderen waren die naar groep 3 gingen en toen al konden lezen. Er wordt veel met maatjes gewerkt. De kinderen vinden dat er goed wordt uitgelegd. Op de computer wordt niet heel veel gelezen. De leeshoek is niet populair en leesspelletjes zijn er bijna niet – en als ze er zijn, worden ze niet gebruikt. De uitgewerkte enquêtes zijn onderverdeeld per groep te vinden onder bijlages 2 tot en met 4. Dat veel kinderen al konden lezen in groep 3, is toch een aandachtspunt. Blijkbaar wordt daar op school niet goed naar gekeken. Want toch begint elk jaar opnieuw de leerkracht voor alle leerlingen in groep 3 met het woordje *Ik* in september ...

Hoofdstuk 6: Hoe kunnen we de scores omhoog krijgen?

Op de Jenaplanstudiedag in maart 2017 kwamen we tot de conclusie dat wij veel te groot denken met ons onderzoek. Ons plan is om een alternatief te bedenken voor Veilig Leren Lezen. Dat is een goed iets voor onze school, maar wel erg ambitieus. We hebben bij andere expertgroepen gekeken en dat heeft ons toch aan het denken gezet. We gaan onze vraagstelling afbakenen en het 'kleiner houden'.

Onze leerlingen van groep 3/4/5 geven aan dat er amper met leesspelletjes/hoeken wordt gewerkt. Waarom geven we niet voor alle groepen suggesties waaruit de collega's zelf kunnen kiezen en kunnen invoeren? Hoe kunnen we zorgen met ideeën voor spelletjes, werkbladen en hoeken dat het leesplezier en de opbrengsten voor lezen vooruit gaan?

In december 2016 kregen de leerkrachten van de midden- en bovenbouw een enquête van de bibliotheek toegemaïld. Deze zogeheten Leesmonitor hebben alle collega's ingevuld en in maart 2017 kwam een leesconsulente van de openbare bibliotheek Meppel de conclusies van het onderzoek vertellen. Leuk om te horen is dat er al verschillen in de uitslagen over 2015 en 2016 zijn. Het leesplezier is gestegen in een jaar tijd.

In bijlage 6 staat de uitgebreide conclusie van dit onderzoek. Er is een duidelijk verschil in leesplezier tussen jongens en meisjes zichtbaar: jongens lezen minder graag. Hier moeten wij meer rekening mee houden.

Ook heel fijn voor onze school is dat de leesconsulente bij de conclusies buikbare tips heeft gegeven en dat ze de school gaan helpen met leesbevordering. Zo gaat de leesconsulente zorgen voor boeken in de schoolbibliotheek die beter bij de interesses van onze leerlingen passen, en daarnaast voor meer strips in de bovenbouw. Ook gaat ze een infoavond houden voor de ouders van onze school. Want ouders spelen ook een heel grote rol bij het lezen!

Hoofdstuk 7: Leesbevordering in de klas

In de stamgroepen valt nog veel winst te behalen op het gebied van leesbevordering. Daarom zijn we op zoek gegaan naar leuke en leerzame spelletjes voor in de klassen. Dit hebben we aan alle stamgroepsleiders gepresenteerd en ook in onze teamkamer opgehangen.

We kunnen dan denken aan:

- mandjes lezen*
- Leeskilometers of Boekenwurm*
- krant maken*
- brieven schrijven/postvakjes*
- kleuter lezen*
- prentenboek maken*
- gedichtenhoek*
- voorleeshoek*
- leeshoek*
- speelleeset VLL*

De gehele lijst is te vinden in bijlage 5.

Hoofdstuk 8: Zou er ooit een Jenaplanleesmethode komen?

Bij het afronden van ons onderzoek zijn er grote veranderingen gaande op OBS De Woldstroom. De middenbouw besluit aan het einde van schooljaar 2016/2017 dat volgend schooljaar de kinderen in de groepen 3/4/5 met lezen en met rekenen in de stamgroepen gaan werken. De kinderen hoeven dus niet meer te gaan wisselen tussen verschillende groepen.

De leerkrachten van de middenbouw hebben een start gemaakt met het invoeren van blokuren om zo meer tijd voor instructie te creëren. Ook het loslaten van de methode Veilig Leren Lezen is daarvan een onderdeel. De kinderen schrijven eigen teksten en van daaruit worden woorden gekozen waar ze mee gaan oefenen. Veilig Leren Lezen wordt als bron gebruikt.

We zijn heel nieuwsgierig hoe het onze collega's van de middenbouw bevalt. Daarom hebben we vier collega's geïnterviewd over het nieuwe beleid.

De collega's hebben het vooral heel erg druk in de nieuwe situatie. Ze moeten veel meer nog dan voorheen overleggen met elkaar.

Voordelen

Wat zijn de voordelen van de nieuwe situatie? De collega's vinden allemaal het een voordeel is dat er op eigen niveau gewerkt wordt. Er is ook een goed zicht op je eigen groep. Dat was afgelopen jaren niet zo. En er is meer rust door niet meer hoeven wisselen.

Nadelen

Helaas geven de middenbouwcollega's veel nadelen aan. Verschillende collega's geven aan dat het werken met vrije teksten het eerste halfjaar voor de groepen 3 niet handig is. Het handigst zou het zijn om Veilig Leren Lezen als leidraad te gebruiken. Eerst moeten de letters er goed in zitten, zowel voor de analyse als voor de synthese. De bedoeling is dat de leerlingen door hun eigen teksten letters en woorden gaan leren, maar dit lukt nog niet. Daardoor staat de vrije tekst – de pijler van Jenaplan – niet centraal.

Ook worden er te weinig leeskilometers gemaakt. Er is geen tijd voor extra instructie omdat er al zes instructiegroepjes (reken en lezen) zijn. Zorgkinderen komen nu in het gedrang. Veel materiaal van Veilig Leren Lezen is nog niet aanwezig. Groep 3 heeft nog teveel instructie nodig, groepen 4 en 5 zijn nog niet zelfstandig genoeg en dat loopt niet altijd. Ook heeft onze huidige groep 4 een achterstand vorig jaar opgelopen door verschillende omstandigheden. Sommige leerlingen zijn maar tot kern 6 gekomen.

Alle collega's geven aan dat ze steeds achter de feiten aanlopen. Ze ervaren heel veel werkdruk. Eén collega geeft aan dat ze voor de eerst keer slapeloze nachten heeft in haar onderwijsbestaan. En iemand vraagt zich af: 'Doe ik de leerlingen niet tekort?'

Oplossingen

De leerkrachten lopen dus tegen veel blokkades aan. Hoe kan dat verholpen worden? Een collega is erg nieuwsgierig hoe het leesonderwijs gaat het op andere Jenaplanscholen. Dit gaat zij bespreken in de volgende bijeenkomst van MJPS. Er is een voorstel gedaan om een keer in de week, bijvoorbeeld op vrijdag weer in jaargroepen gaan automatiseren – leeskilometers maken en automatiseren voor rekenen. En er is het idee geopperd om te gaan duo-lezen.

Er zijn tijdens ons onderzoek veel dingen veranderd bij ons op school. De Citoscores van het lezen waren niet goed. Gelukkig zijn de tweede Citoronde de scores omhoog gegaan. Met het aanvankelijk lezen is een start gemaakt met het aanpassen aan ons Jenaplanonderwijs. Ook helpt de openbare bibliotheek ons bij de leesbevordering te stimuleren. Het gaat dus beter, maar er moet nog veel gedaan worden op onze school.

Literatuurlijst:

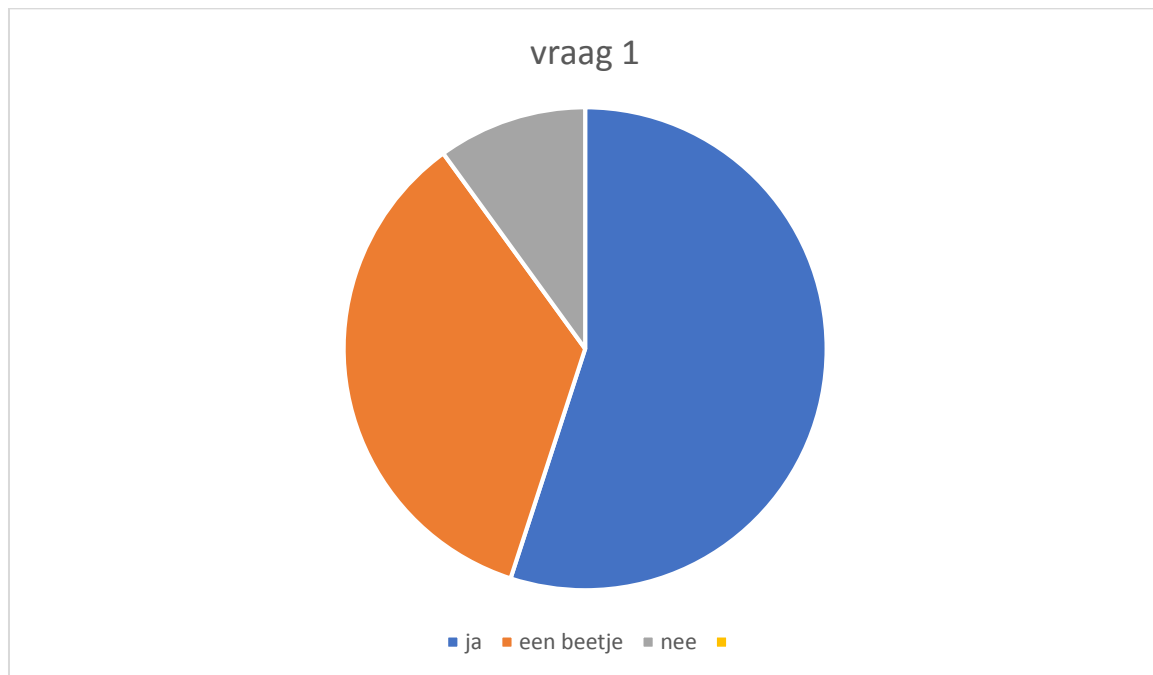
- Both, K., *Jenaplan 21: een concept voor Jenaplanbasisonderwijs*. 2011, Nederlandse Jenaplan Vereniging
- Hagen, P., *Hoe wij leren lezen*, 1985, uitgeverij Zwijsen
- Huizinga, J. en G. Damstra, *Doorstroom van kleuters. Is het kind klaar voor groep 3 of is groep 3 klaar voor het kind?* 2016, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Lamme, H., *Leren lezen met de Waterfietsmethode*, uit tijdschrift Moer, jaargang 19 nr. 5, pg. 10-21
- Leth van, Jessica, *Onderzoek aanvankelijk lezen groep 3*, Amersfoort 2011.
- Loeve, D., *Van beginnende geletterdheid tot lezen. Ideeënboek. Groep 1, 2 en 3*, 2000, Delubas educatieve uitgeverij
- Moonen, E., *Dwaalspoor dyslexie. Hoe elk kind een vlotte lezer wordt*, 2012, Standaard Uitgeverij
- Petersen, P., *Het kleine Jenaplan*, 1927, Stichting Uitgeverij Doorbraak
- Tomesen, M. en M. van Kleef, *Strategisch lezen en schrijven met jonge kinderen. Prototype voor lees- en schrijfonderwijs in betekenisvolle contexten*, 2005, Expertisecentrum Nederlands
- Velthausz, F. en H. Winters, *Jenaplan, school waar je leert samenleven*, 2014, Nederlandse Jenaplanvereniging NJPV
- Website: www.zwijsen.nl
- Website: www.obsdewoldstroom.nl

Bijlage 1: leerlingenquête

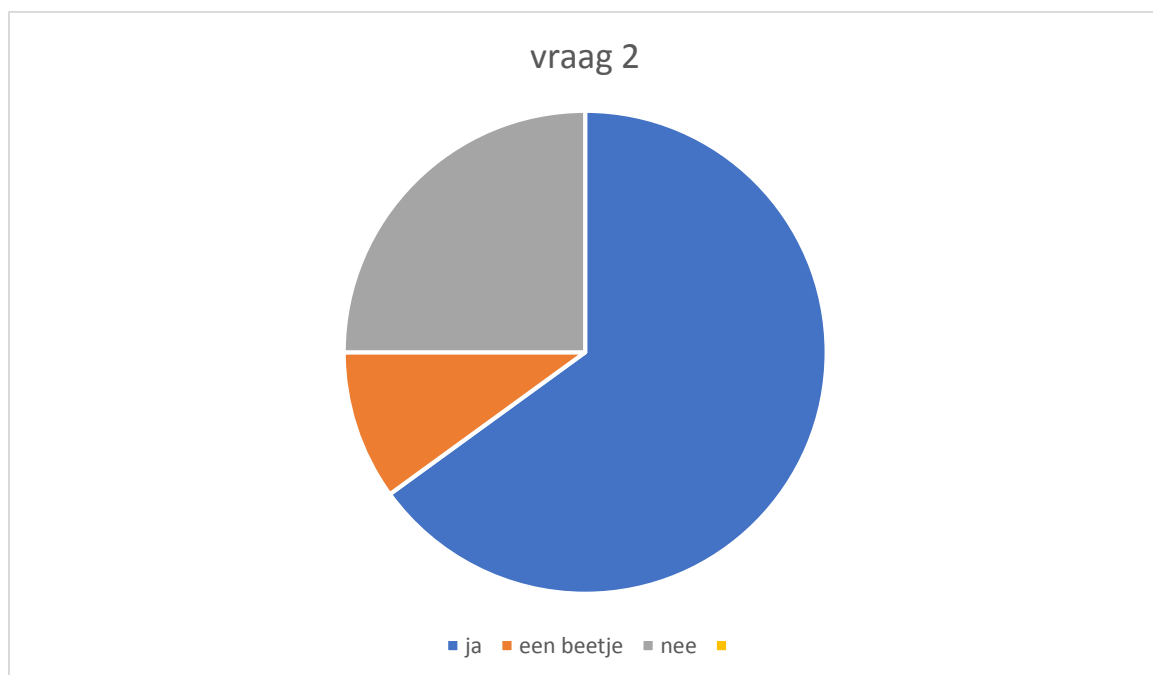
Ik zit in groep:

1: Kon je al lezen toen je naar groep 3 ging?	Ja 	Een beetje 	Nee
2. Werken jullie ook met maatjes?	Ja 	Een beetje 	Nee
3. Legt juf goed uit?	Ja 	Een beetje 	Nee
4. Lees je vaak op de computer?	Ja 	Een beetje 	Nee
5. Werk je met leesspelletjes in de klas?	Ja 	Een beetje 	Nee

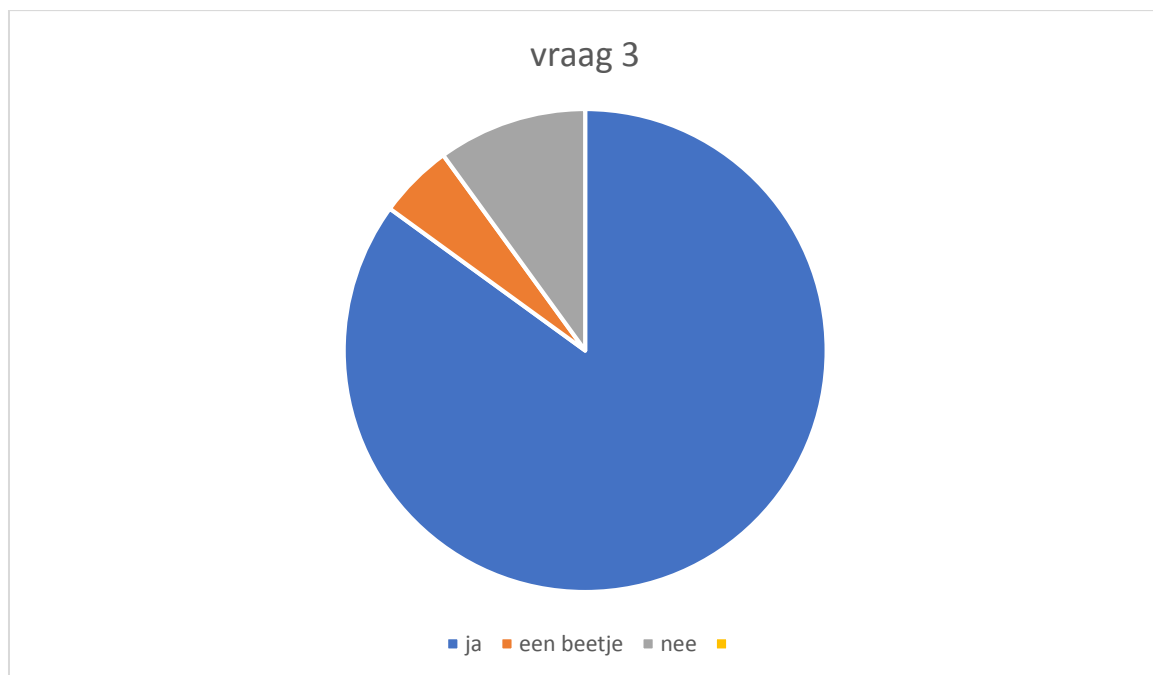
Bijlage 2: Uitwerking leerlingen groep 3:
Kon je al lezen toen je naar groep 3 ging?

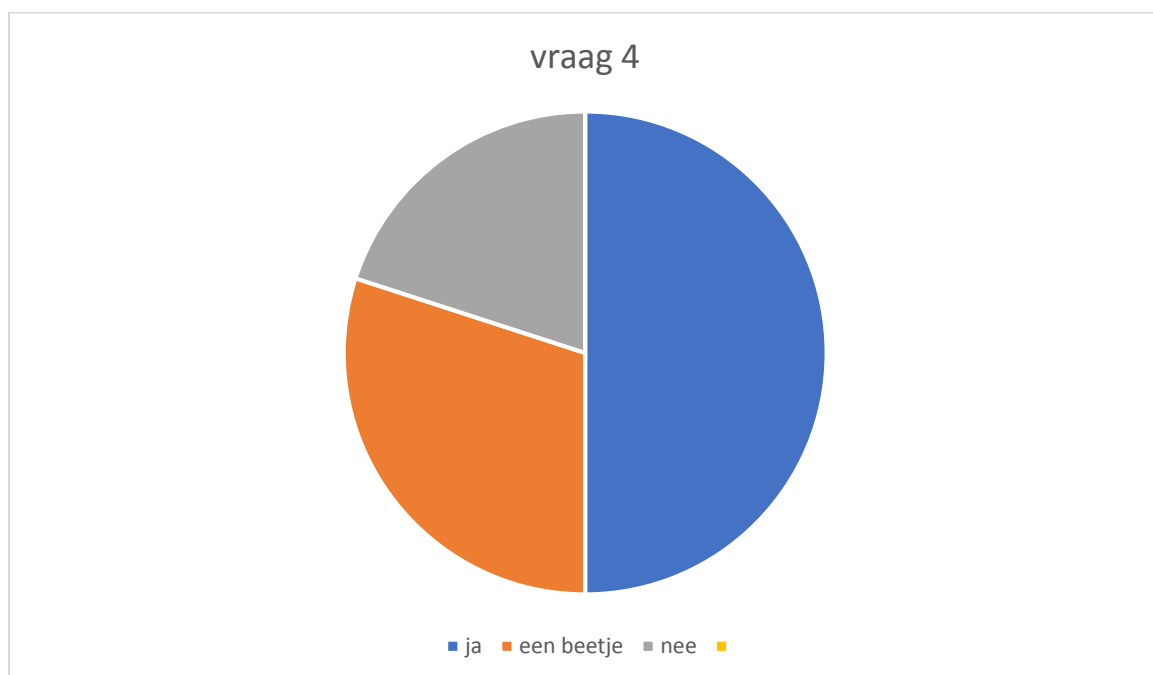
Werken jullie ook met maatjes?

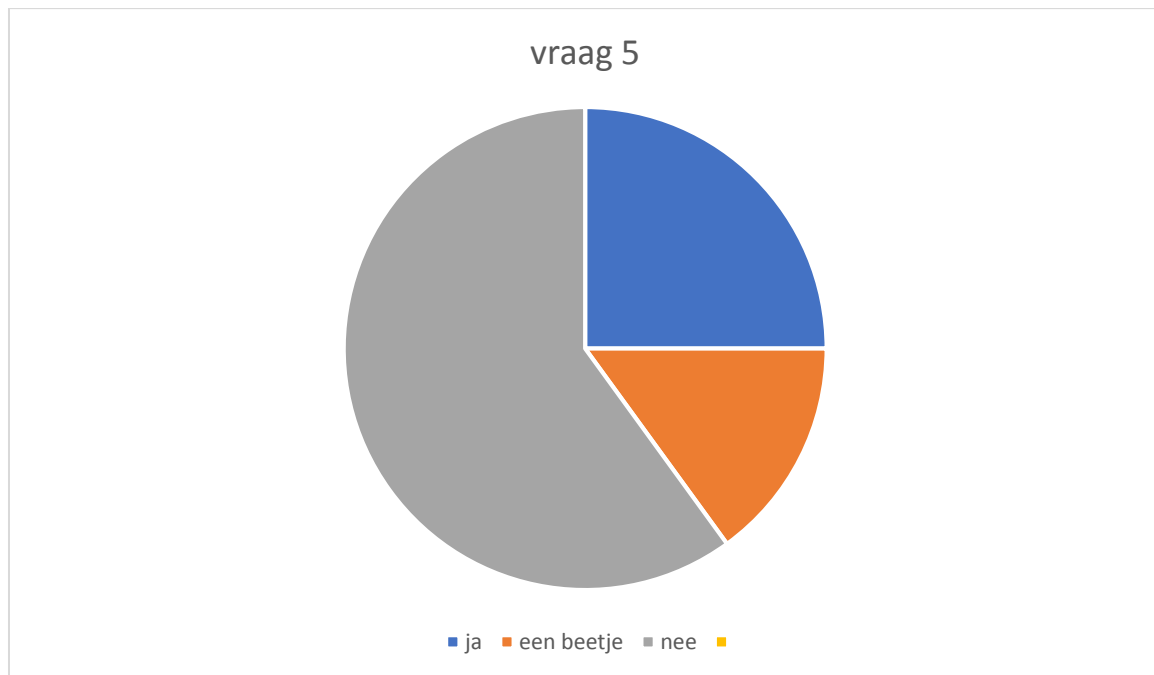
Legt juf of meester goed uit?

Lees je vaak op de computer?

Werk je in de klas of in hoeken met leesspelletjes?

Bijlage 3: Uitwerking leerlingen groep 4

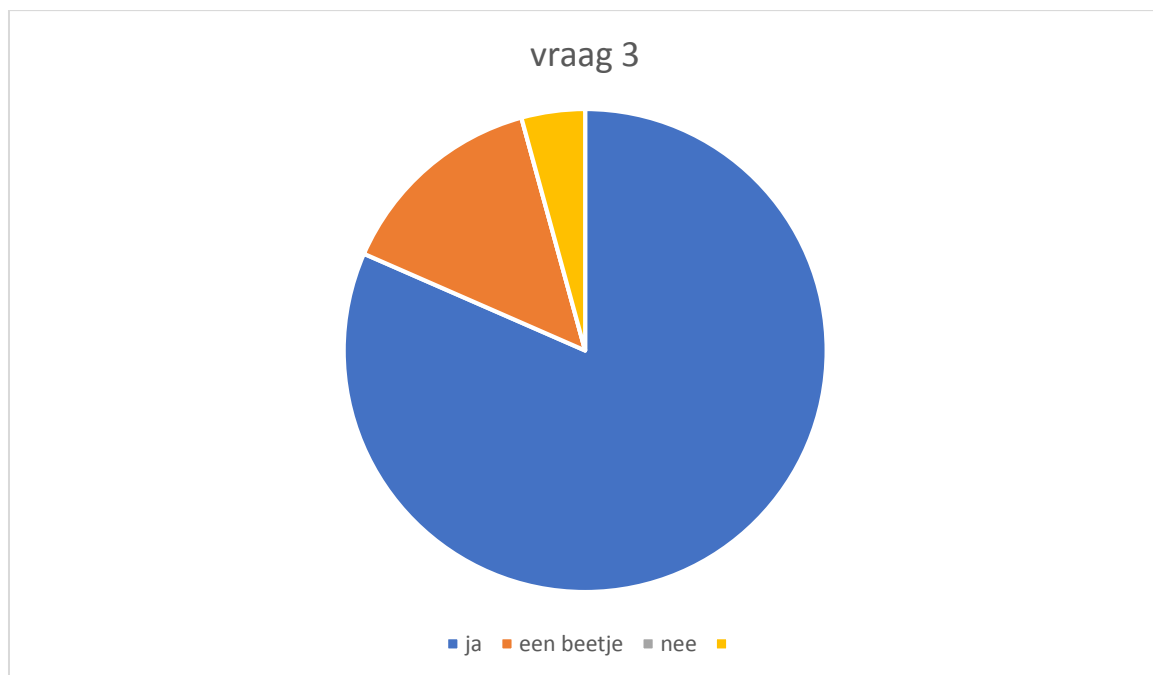
Kon je al lezen toen je naar groep 3 ging?

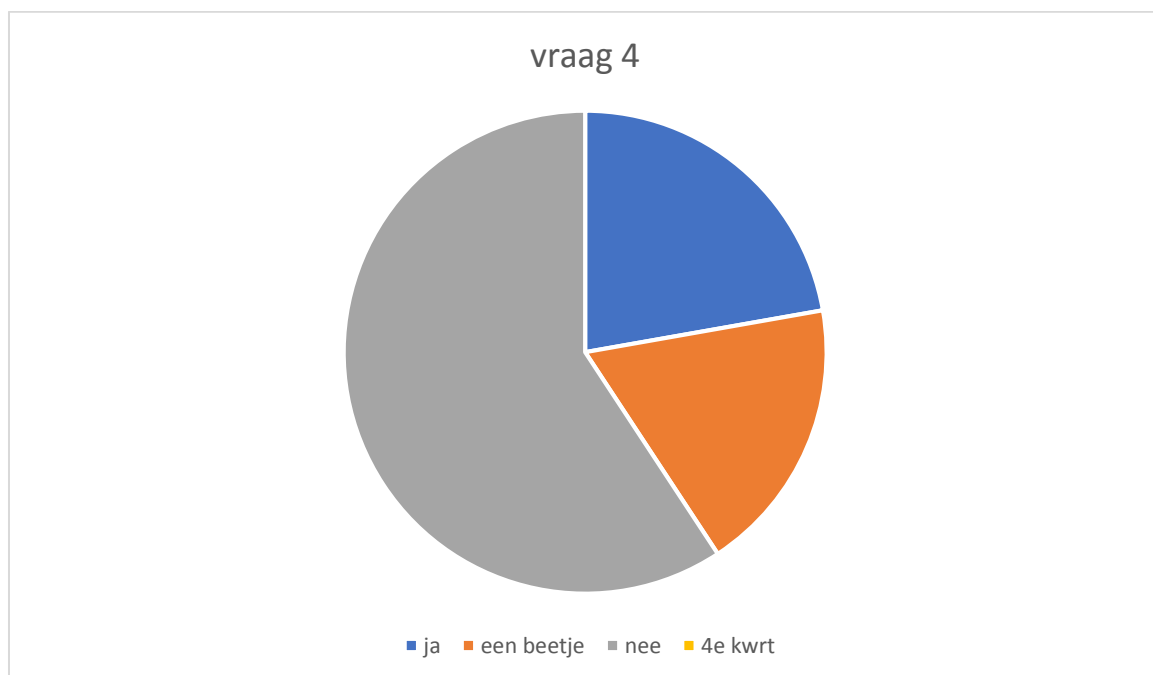
Werken jullie ook met maatjes?

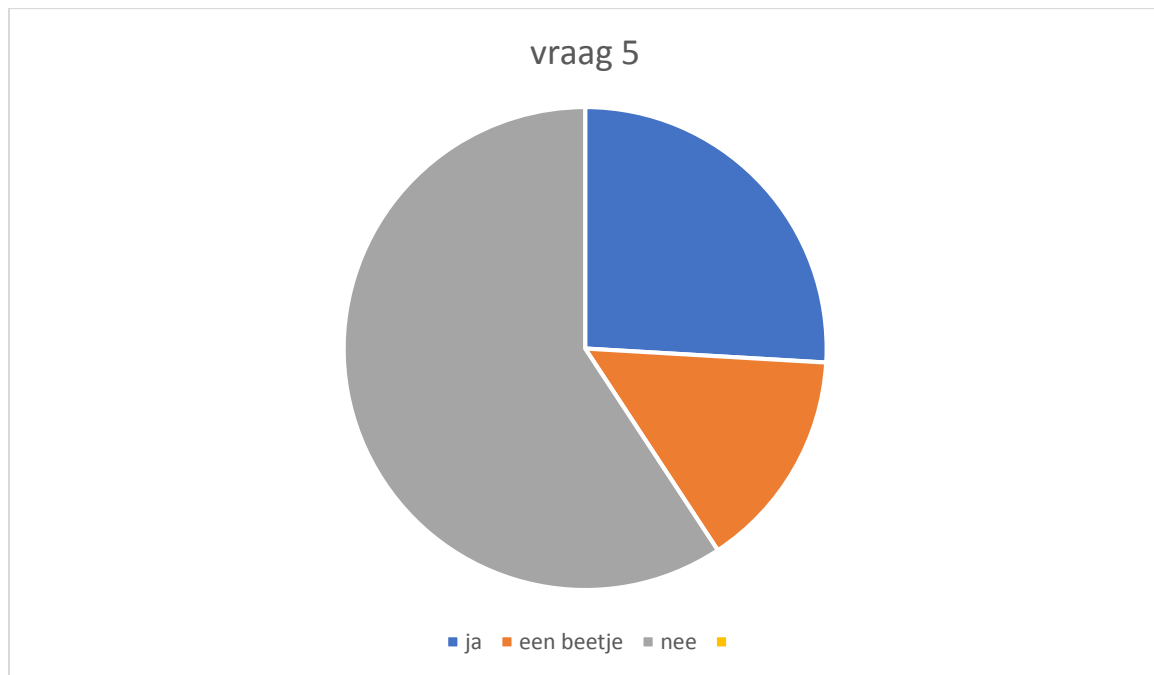
Legt de juf of meester goed uit?

Lees je vaak op de computer?

Werk je in de klas of in hoeken met leesspelletjes?

Bijlage 4: Uitwerking leerlingen groep 5

Kon je al lezen toen je naar groep 3 ging?

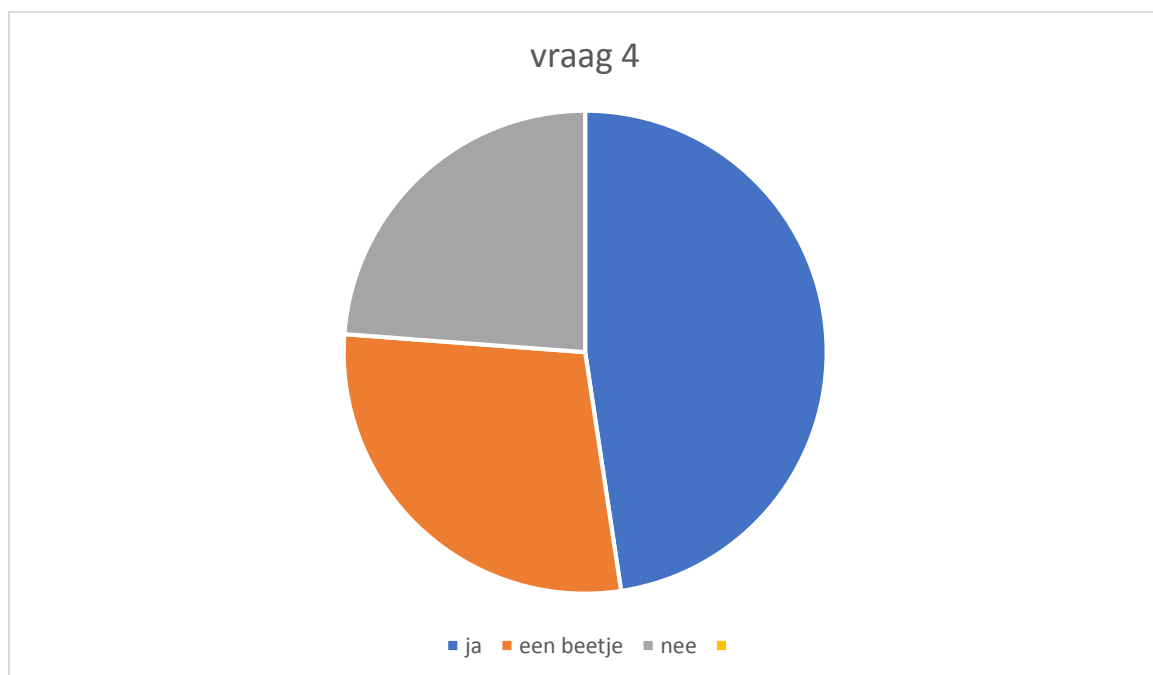
Werken jullie ook met maatjes?

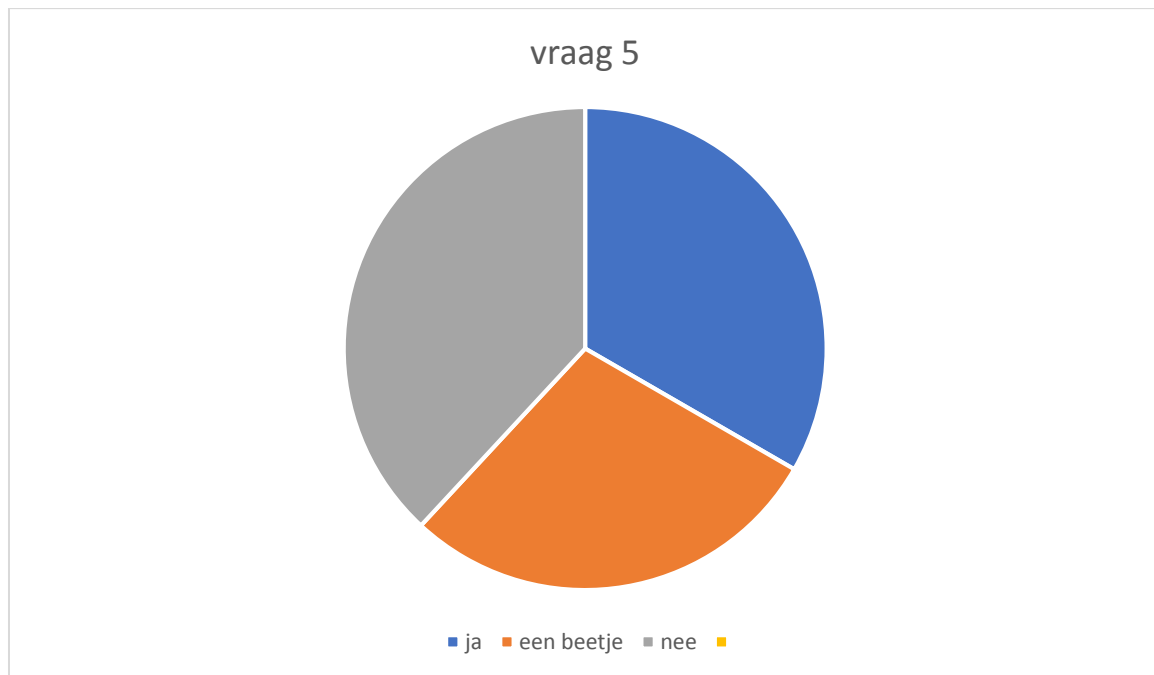
Legt de juf of meester goed uit?

Lees je vaak op de computer?

Werk je in de klas of in hoeken met leesspelletjes?

Bijlage 5: ideeën en suggesties leesbevordering in de stamgroepen

Leesonderwijs:

Onderbouw

- SuperSand
- Woordstukken
- Schatkist met letters
- Leesspelletjes

Middenbouw

- Speelleeset VLL (gr3)
- Juf Marloes: <http://jufmarloes.jouwpagina.nl/> (gr3)
- Hebbes: <http://www.dyadon.nl/downloads/hebbes-spelkaartjes.pdf>
- SuperSand
- Woordstukken
- Kleuterlezen
- Keerom:
- Voorleeshoek
- Oefenkaart groep 3

Bovenbouw

- Kruiswoordpuzzels
- Krant Maken: <http://www.zelfkrantmaken.nl/>
- Correspondentie met een andere school
- Tutorlezen

Alle groepen

- Postvakjes maken van bv koffiefilterzakjes: brieven schrijven aan elkaar
- Gooi een verhaal: <http://jufanja.eu/gooieenverhaal/>
- Kwartetten
- Gedichtenhoek
- Leeskilometers/Boekenwurm: http://masterplandyslexie.nl/public/files/documenten/10._Kwaliteitskaart_Zefstaindig_lezen_210209_.pdf
- Mandjes Lezen
- Flitsen
- Prentenboek maken
- Vrije teksten en Tekstenboeken
- Spelletjesplein: www.spelletjesplein.nl/taal
- Leesbevordering zoals racelezen
- Biebbebevordering
- Max taal groep 3:

Zoek de goede letters bij elkaar zodat je het woord kunt maken. Zet er een rondje om.

A	 □ □ □	d n <u>m</u> oo s w o g d <u>b</u>	
B	 □ □ □	f t ee g b e d s n m	
C	 □ □ □	g p o aa ee t au f v b	
D	 □ □ □	b h d ei f ie ee uu au g	
E	 □ □ □ □	p l f g ei s ie y v w	
F	 □ □ □ □	h f k r t aa i a s t	
G	 □ □ □ □	d t a f aa b r y i x	

Woordvorming. Losse letters.

T 3.1 30

Bijlage 6: leesmonitor OBS de Woldstroom

Openbare Basisschool De Woldstroom

2016	Openbare Basisschool De Woldstroom	Landelijk
Profiel van de enthousiaste lezer:		
- vindt lezen leuk - leest ten minste een paar keer per week thuis voor zijn/haar plezier - vindt het leuk als hij/zij in de klas een boek moet lezen - gaat ten minste een paar keer per maand naar de openbare bibliotheek en vindt dat leuk - vindt het leuk als de leerkracht iets vertelt over een boek - bezit ten minste 20 boeken	22,4%	33,1%
Profiel van de betrokken ouder:		
- leest thuis geregeld voor - gaat met zijn/haar kind naar de bibliotheek - praat met zijn/haar kind over boeken - geeft zijn/haar kind tips over leuke boeken	9,2%	28,0%
Profiel van de leesbevorderende leerkracht¹:		
- leest ten minste een paar keer per week voor - gaat ten minste een paar keer per maand met de groep naar de bibliotheek (schoolbibliotheek of openbare bibliotheek) - introduceert ten minste een paar keer per maand een boek in de groep - houdt regelmatig een boekenkring - maakt gebruik van boekencollecties bij zaakvakken/wereldoriënterende onderwerpen	83,3%	41,3%

¹ Voor dit profiel volstaan 4 van de 5 kenmerken

Leesmotivatie jongens

de Bibliotheek
op school

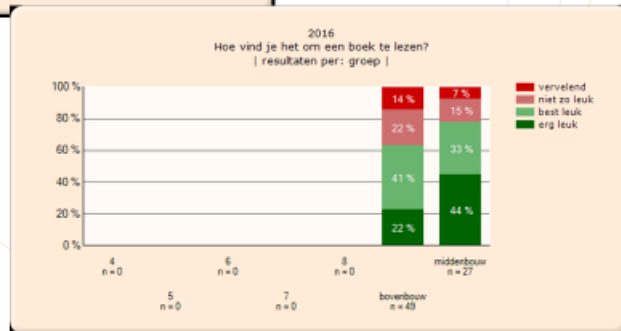
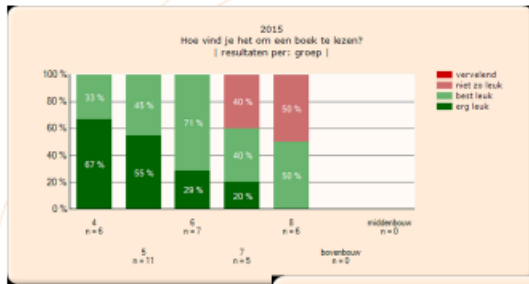

Leesmotivatie meisjes

de Bibliotheek
op school

Leesmotivatie per groep

Eerste conclusie

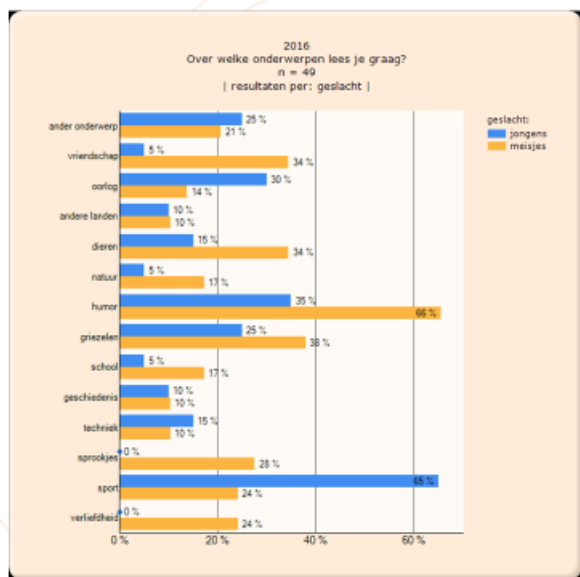
- Leesmotivatie van met name de jongens in de bovenbouw is erg laag.
- Effect van leesbevorderende leerkracht is gering

Prioriteit 1

Verbeteren leesmotivatie in bovenbouw

Met name gericht op de jongens

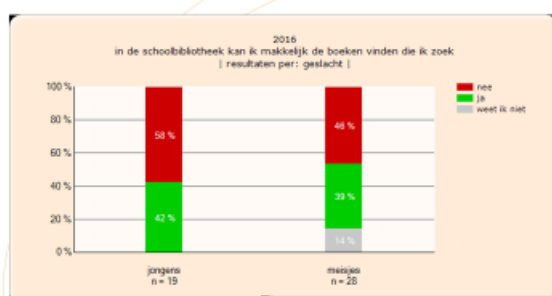
Wat lezen ze graag?

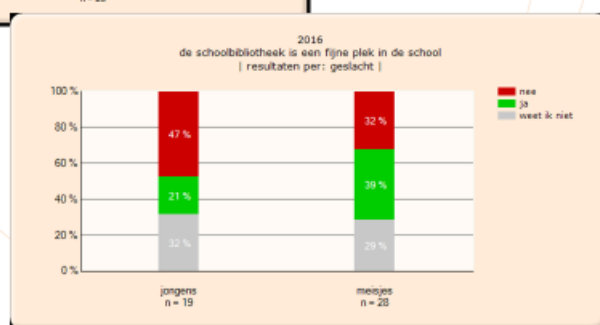
Resultaat bovenbouw

de Bibliotheek
op school

Over de bibliotheek....

bovenbouw

Tweede conclusie

- We kunnen de leesvoorkeuren van de jongens uit de bovenbouw gebruiken om nog eens kritisch naar de collectie te kijken
- De bibliotheek wordt niet als een fijne plek ervaren en ook kunnen ze niet gemakkelijk de boeken vinden die ze zoeken.

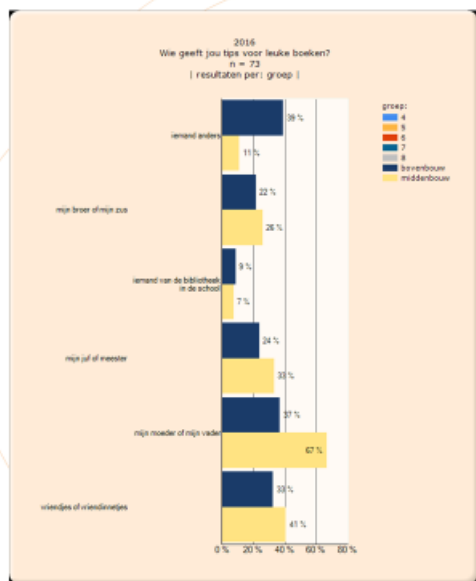
Prioriteit 2

Zorgen voor een goede plek voor de schoolbibliotheek
Voldoende boeken die aansluiten bij leesvoorkeuren jongens bovenbouw

de Bibliotheek
op school

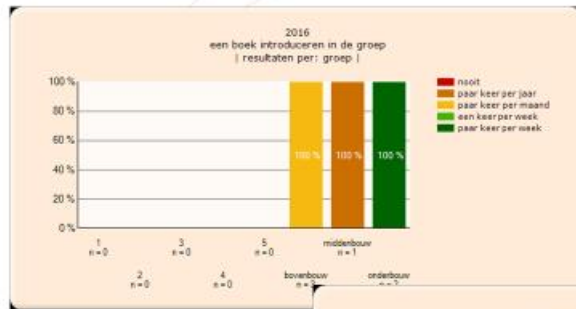

Boekentips

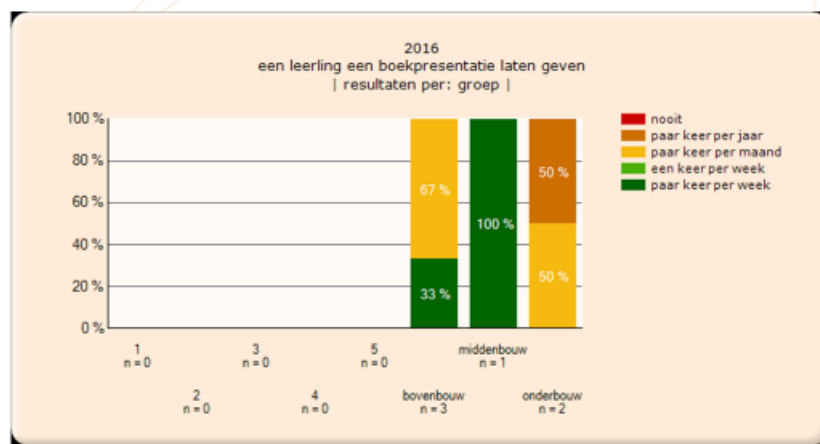

de Bibliotheek
op school

Boekintroductie

Werken met boeken

Derde conclusie

- Leerkracht en bieb op school worden niet gezien als bron voor boekentips
- Motiverend vertellen over boeken kan beter
- Boekenkring als werkvorm heeft (nog) weinig effect op leesmotivatie jongens

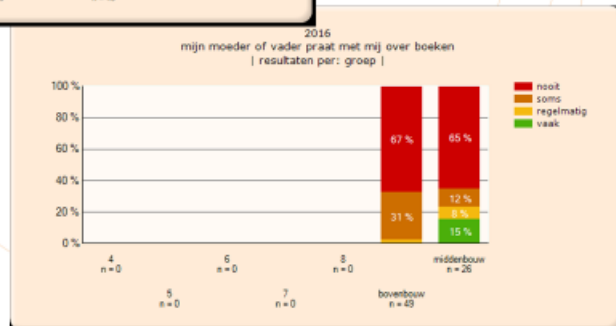
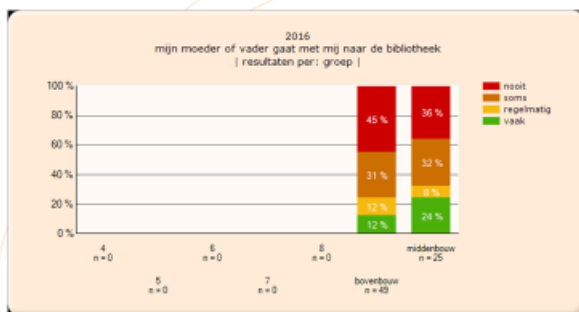
Prioriteit 2

- Boekenkring invoeren in bovenbouw
- Aandacht voor jongensboeken

de Bibliotheek
op school

Ouderbetrokkenheid

Thuis voor je plezier een boek lezen...

de Bibliotheek
op school

Vierde conclusie

- Geen leescultuur in de thuissituatie
- Kinderen (en ouders) bezoeken nauwelijks de bibliotheek
- Kinderen staan wel positief t.o.v. thuis lezen

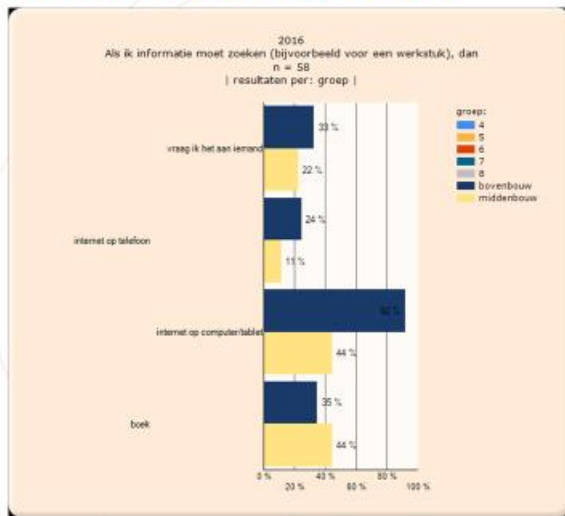
Prioriteit 3

- Zorgen voor bewustzijn bij ouders mbt invloed lezen thuis op taalontwikkeling
- 22 November 'Masterclass ouderbetrokkenheid'

de Bibliotheek
op school

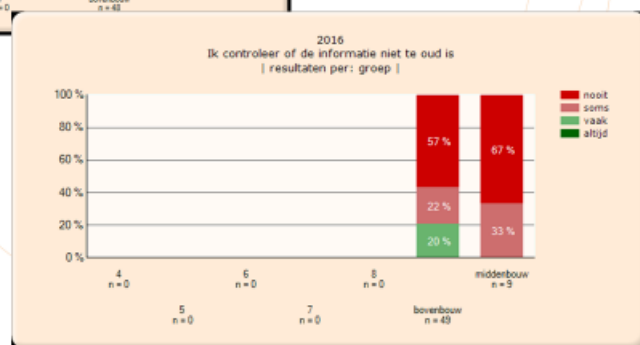
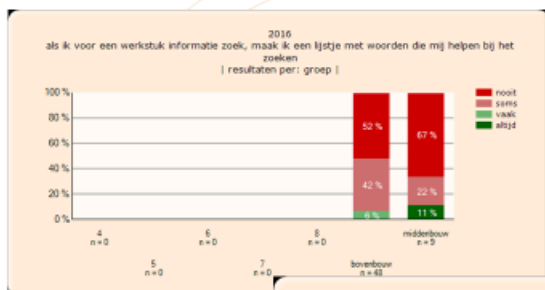
Informatievaardigheden

de Bibliotheek
op school

Mediawijsheid

Vijfde conclusie

- Vrijwel alle kinderen zoeken informatie via internet
- Er wordt van tevoren niet nagedacht over een zoekstrategie
- Betrouwbaarheid informatie wordt niet gecheckt

Prioriteit 4

Aandacht voor de wijze waarop kinderen werkstukken en spreekbeurten voorbereiden

de Bibliotheek
op school

School		
Leesconsulent		Uren p/j:
Leescoördinator(en)		Uren p/j:
Welke resultaten/doelen wil je behalen (verbeterpunten)	1. 2. 3.	
Welke focus op lezen kies je dit jaar (per groep/bouw)	[denk aan: vrij lezen / voorlezen / praten over boeken / leescultuur thuis]	
Aan welk(e) campagne / project doe je dit jaar mee (per groep/bouw)	[Bijvoorbeeld: Voorleesweek / Medawijsheid / ...]	
Groep / bouw / team / leerkracht	Focus / thema	Werkvorm (ext. zand)
Directie / leescoörd.	Collectie	Orderho...
Leescoördinator	Schoolbibliotheek	Aankle...
Alle groepen	Lezen	Dagelijks met voorlezen / praten
Alle groepen	Schoolbibliotheek	(Klassikaal) leren in schoolbibliotheek
Team	schoolWise	Informeren over nieuwe ontwikkelingen
Team	Monitor	Introductie op hoe en wanneer
Team en groepen 4-8	Monitor	Inziden van de monitor
Team	Monitor	Presentatie van de resultaten monitor
Directie / leescoörd.	Leesplan	Vaststellen leesplan nieuw schooljaar
Bijwerking leescoörd.	Leesnetwerk	2x per jaar (leren van elkaar / thematisch)
Projectcollecties	Collectie	Indien gewenst

Wat ga ik morgen al anders doen?

de Bibliotheek
op school

Vertaling resultaten monitor naar leesplan

Wat wil ik bij de volgende meting anders zien? (aangeven in %), bijvoorbeeld het aantal leerlingen dat thuis nooit wordt voorgelezen daalt met 15%
(Wat gaat het verschil maken in positieve resultaten?)
→ doelen (2-3 is voldoende)

Wat betekent dat voor mij als leerkracht?

(Wat moet ik doen om bij te dragen aan het behalen van de genoemde resultaten?)

→ activiteiten / werkvormen

Wat is de bijdrage van de bibliotheek?

Bijlage 7: CITO-scores taal en lezen groepen 2 en 3

In groep 2 scoorden de kinderen uit groep 2 als volgt op de Citotoets Taal voor kleuters:

CITO Taal voor kleuters - LOVS DIGI M2

Groep 2 A

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau

Gemiddelde 67,0 I

Percentage per niveau

Niveau I 43% 6x

Niveau II 0% 0x

Niveau III 43% 6x

Niveau IV 14% 2x

Niveau V 0% 0x

Totaal 14x

CITO Taal voor kleuters - LOVS DIGI M2

Groep 2 B

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau

Gemiddelde 73,3 I

Percentage per niveau

Niveau I 45% 5x

Niveau II 18% 2x

Niveau III 9% 1x

Niveau IV 18% 2x

Niveau V 9% 1x

Totaal 11x

Op de Citotoets M3 kwamen de volgende resultaten:

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M3

Groep 3 A

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau - Totaal: schaalscore

Gemiddelde 8,5 V 6,5 V 5 C 7,5 V 12,6 V

Percentage per niveau

Niveau I 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x 20% 1x

Niveau II 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x

Niveau III 0% 0x 50% 1x 0% 0x 0% 0x 0% 0x

Niveau IV 0% 0x 0% 0x 0% 0x 50% 1x 0% 0x

Niveau V 100% 2x 50% 1x 0% 0x 50% 1x 80% 4x

Totaal 2x 2x 1x 2x 5x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M3

Groep 3 B

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau - Totaal: schaalscore

Gemiddelde 5,0 V 2,0 V 0 C 4,0 V 7,7 V

Percentage per niveau

Niveau I 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x

Niveau II 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x

Niveau III 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x

Niveau IV 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x 14% 1x

Niveau V 100% 1x 100% 1x 0% 0x 100% 2x 86% 6x

Totaal 1x 1x 1x 2x 7x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M3

Groep 3 C

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau - Totaal: schaalscore

Gemiddelde 5,0 V 1,0 V 0 C 3,0 V 9,5 V

Percentage per niveau

Niveau I 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x

Niveau II 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x

Niveau III 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x

Niveau IV 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x 33% 2x

Niveau V 100% 1x 100% 1x 0% 0x 100% 1x 67% 4x

Totaal 1x 1x 1x 1x 6x

Bijlage 8: Kerndoelen TULE Kerndoel 4 – Technisch lezen

TULE inhouden & activiteiten Nederlands

De leestechiek bij Kerndoel 4: *Om te voorkomen dat het aanbod voor begrijpend en studerend lezen wordt ingevuld met technisch lezen, is technisch lezen hier apart uitgewerkt.*

Groepen 1 en 2:

Wat doen de kinderen?

- De kinderen doen activiteiten op het gebied van taalbewustzijn en letterkennis (taalspelactiviteiten). Zo verzamelen ze bijvoorbeeld woorden voor de ABC-muur, maken ze een alfabetboek, doen ze schrijfactiviteiten, leren ze kinderrijmpjes en liedjes en voeren ze met de leraar rijmspelletjes en woord-klankspelletjes uit.
- Ze 'lezen', alleen of met anderen, boeken in de boekenhoek.
- Ze gebruiken boeken en teksten in hun spel in de hoeken (bijv. een telefoonboek en kookboek in de huishoek).
- Ze gebruiken instructieve teksten/foto's/illustraties om iets te kunnen bouwen of maken. Ze gebruiken bijvoorbeeld een (bouw)tekening als voorbeeld voor een constructiewerkje.
- Ze luisteren naar een voorgelezen verhaal door de leraar en reageren, doen actief mee.
- Ze zoeken op school en thuis allerlei informatie over een bepaald onderwerp en leggen die bij elkaar. Ze zoeken de informatie in de vorm van plaatjes, foto's, tekeningen in tijdschriften, informatieve boeken en op cd-roms.

Wat doet de leraar?

De leraar zorgt voor een geletterde omgeving; denk bijv. aan:

- labels bij voorwerpen (met woord en pictogram);
- een ABC- of lettermuur;
- uitgeschreven versjes en rijmpjes, waarbij rijmwoorden dezelfde kleur krijgen;
- een rijk en divers aanbod aan soorten teksten, waaronder prentenboeken, ABC-boeken, boeken met versjes en rijmpjes, informatieve boeken met concrete materialen.

De leraar voert taalspelactiviteiten met de kinderen uit om bij kinderen het taalbewustzijn en de letterkennis te stimuleren. Op een speelse manier maakt hij/zij kinderen attent op bepaalde kenmerken van gesproken taal en de relatie tussen gesproken en geschreven taal.

De leerkracht benut lees- en schrijfvoorbeelden om kinderen bewust te maken van overeenkomsten tussen letters en klanken; denk bijv. aan:

- kinderen stimuleren om woordbeelden te herkennen (eigen naam, die van anderen, logo's en merknamen);
- kinderen in teksten attent maken op overeenkomsten in letters en klankvorm;
- interventies plegen om vormaspecten in teksten centraal te stellen;
- herkennen dat vragen en reacties van kinderen te maken hebben met de relatie tussen gesproken en geschreven taal.

Hij/zij bekijkt bijvoorbeeld met de kinderen uitgeschreven teksten van liedjes en versjes, waarbij de kinderen ontdekkingen doen over woorden en letters. Door te onderstrepen, te omcirkelen en verschillende kleuren in een tekst te gebruiken, legt de leerkracht de nadruk op overeenkomsten tussen woorden, klanken of klankgroepen.

De leraar stimuleert kinderen om informatieve en instructieve boeken te gebruiken bij hun activiteiten en spel.

Hij/zij past de informatie uit een instructieve of informatieve tekst echt toe, door bijv. met de kinderen:

- een recept uit een kookboek te maken;
- een knutselwerkje uit een knutselboek te maken;
- een bouwwerk te maken naar aanleiding van een tekening of foto uit een boek.

De leraar leest boeken interactief voor, waarbij deze de kinderen erop attent maakt dat:

- illustraties en tekst samen een verhaal vertellen;
- boeken worden gelezen van voren naar achteren, bladzijden van boven naar beneden en regels van links naar rechts;
- verhalen een opbouw hebben;
- je aan de hand van de omslag van een boek de inhoud van het boek al enigszins kunt voorspellen;
- je vragen over een boek kunt stellen die je helpen om goed naar het verhaal te luisteren en te letten op de illustraties.

De leraar stimuleert dat kinderen bij het actuele thema in de groep zelf informatie zoeken.

Hij/zij signaleert aan de hand van het Protocol Leesproblemen en Dyslexie bij welke kinderen zich achterstanden op het gebied van geletterdheid voordoen. Zodra de leraar bij een kleuter een achterstand op een van de onderdelen van geletterdheid signaleert, probeert hij/zij die achterstand weg te werken door de kleuter extra, gerichte activiteiten aan te bieden en de ontwikkeling nauwgezet te volgen.

Groepen 3 en 4:

Wat doen de kinderen?

- De kinderen oefenen het technisch lezen aan de hand van de methode voor aanvankelijk lezen. In de fase van het aanvankelijk lezen leren de kinderen nieuwe woorden te analyseren in grafemen en dit gebeurt eerst heel precies: letter voor letter wordt geanalyseerd volgens de elementaire leeshandeling. Later wordt die elementaire leeshandeling verkort; kinderen lezen clusters en spellingpatronen direct, zonder analyse.
- Ze lezen elke dag vrij in eigen gekozen verhalende of informatieve boekjes op hun leesniveau (beheersingsniveau).

Wat doet de leraar?

De leraar geeft instructie in technisch lezen en in woordidentificatietechnieken. In groep 3 leren de kinderen woorden met bepaalde lettercombinaties (clusters) en spellingpatronen snel identificeren, zodat zij de clusters en spellingpatronen zoveel mogelijk als een eenheid herkennen. De leraar biedt oefeningen aan met woorden die

aan het begin of aan het einde uit twee of meer medeklinkers bestaan, zoals *straat*, *barst*, *verf*.

In groep 4 biedt de leraar veel oefeningen in het lezen en schrijven van tweelettergrepige woorden met een open lettergreep, zoals horen, beren, dagen, en in het lezen en schrijven van drielettergrepige woorden met een open lettergreep, zoals overal, vreselijk, beregoed. Hij/zij heeft als streefdoel dat alle kinderen aan het eind van groep 3 op minimaal AVI-2 beheersingsniveau lezen en aan het eind van groep 4 op minimaal AVI-5 beheersingsniveau.

De leraar geeft kinderen veel gelegenheid voor zelfstandig lezen, zodat ze leeservaring opdoen en snelle automatisering van het leesproces wordt bevorderd. De leraar zorgt voor afwisselende werkvormen bij het lezen: individueel lezen, duo-lezen, tutorlezen, lezen in heterogeen samengestelde groepjes. Hij/zij leert de kinderen het alfabet.

De leraar signaleert aan de hand van de toetsen op meetmomenten zoals die in het Protocol Leesproblemen en Dyslexie worden voorgesteld, welke kinderen problemen hebben met lezen en spellen. Hij/zij begeleidt en stimuleert de zwakke lezers extra, aan de hand van de aanwijzingen in het Protocol, zoals het bieden van (individuele) hulp aan de instructietafel, terwijl de rest van de groep zelfstandig aan het werk is. De leerkracht zorgt voor compenserende en dispenserende maatregelen/hulpmiddelen voor dyslectische kinderen in groep 4, zodat deze kinderen bij functionele lees- en schrijfactiviteiten hun zwakke lees- en spellingvaardigheden kunnen compenseren en/of dispensereren.

Groepen 5 en 6:

Wat doen de kinderen?

- De kinderen lezen en oefenen met complexere woordstructuren, afwijkende spellingpatronen en leenwoorden (aan de hand van de methode voor voortgezet technisch lezen). Ze maken hierbij op een efficiënte wijze gebruik van woordidentificatietechnieken. Ze herkennen de meeste woorden onmiddellijk. Daarbij maken ze gebruik van syntactische en semantische informatie uit de tekst.
- Ze lezen elke dag vrij in eigen gekozen boeken op hun leesniveau (beheersingsniveau).
- Ze lezen boeken op instructieniveau met de leraar of een tutor.

Wat doet de leraar?

- De leraar biedt instructie en oefening in woordherkenning, waarbij kinderen leren op een efficiënte wijze gebruik te maken van woordidentificatietechnieken. Hij/zij heeft als streefdoel dat alle kinderen aan het eind van groep 5 op minimaal AVI-7 beheersingsniveau lezen en dat kinderen aan het eind van groep 6 een tekst van AVI-niveau 9 nauwkeurig, vlot en met begrip kunnen lezen.
- De leraar biedt gerichte oefening van technisch lezen en woordidentificatietechnieken aan de instructietafel tot AVI-9 is bereikt.
- Hij/zij geeft kinderen veel gelegenheid voor zelfstandig lezen zodat ze leeservaring opdoen en zo hun leesvaardigheid en leestempo vergroten.
- Hij/zij zorgt voor afwisselende werkvormen bij het lezen: individueel lezen, duo-lezen, tutorlezen, lezen in heterogeen samengestelde groepjes.

Groepen 7 en 8:

Wat doen de kinderen?

- De kinderen lezen elke dag vrij in eigen gekozen boeken op hun leesniveau.

Wat doet de leraar?

- De leraar biedt gerichte oefening van technisch lezen en woordidentificatietechnieken aan de instructietafel tot AVI-9 is bereikt.
- Hij/zij geeft kinderen veel gelegenheid voor zelfstandig lezen, zodat ze veel leeservaring opdoen.
- Hij/zij zorgt voor afwisselende werkvormen bij het lezen: individueel lezen, duo-lezen, tutorlezen, lezen in heterogeen samengestelde groepjes.

Bijlage 9: CITO-scores DMT groepen 4 tot en met 8

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M4

Groep 4 A

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau

Gemiddelde 55,8 II

Percentage per niveau

Niveau I 17% 1x

Niveau II 17% 1x

Niveau III 17% 1x

Niveau IV 50% 3x

Niveau V 0% 0x

Totaal 6x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M4

Groep 4 B

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau

Gemiddelde 65,9 I

Percentage per niveau

Niveau I 38% 3x

Niveau II 25% 2x

Niveau III 25% 2x

Niveau IV 13% 1x

Niveau V 0% 0x

Totaal 8x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M4

Groep 4 C

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau

Gemiddelde 48,0 IV

Percentage per niveau

Niveau I 0% 0x

Niveau II 25% 1x

Niveau III 0% 0x

Niveau IV 50% 2x

Niveau V 25% 1x

Totaal 4x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M5

Groep 5 A

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau - Totaal: schaalscore

Gemiddelde 84,3 I 48,7 V

Percentage per niveau

Niveau I 50% 2x 0% 0x

Niveau II 50% 2x 0% 0x

Niveau III 0% 0x 33% 1x

Niveau IV 0% 0x 0% 0x

Niveau V 0% 0x 67% 2x

Totaal 4x 3x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M5

Groep 5 B

Datum 8-3-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau - Totaal: schaalscore

Gemiddelde 73,0 II 84,0 I

Percentage per niveau

Niveau I 0% 0x 0% 0x

Niveau II 0% 0x 100% 1x

Niveau III 100% 1x 0% 0x

Niveau IV 0% 0x 0% 0x

Niveau V 0% 0x 0% 0x

Totaal 1x 1x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M5

Groep 5 C

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau - Totaal: schaalscore

Percentage per niveau

Niveau I 67% 2x 0% 0x

Niveau II 33% 1x 33% 1x

Niveau III 0% 0x 0% 0x

Niveau IV 0% 0x 33% 1x

Niveau V 0% 0x 33% 1x

Totaal 3x 3x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M6

Groep 6 A

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau

Gemiddelde 69,6 V

Percentage per niveau

Niveau I 18% 2x

Niveau II 0% 0x

Niveau III 9% 1x

Niveau IV 18% 2x

Niveau V 55% 6x

Totaal 11x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M6

Groep 6 B

Datum 15-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau

Gemiddelde 91,7 I

Percentage per niveau

Niveau I 50% 3x

Niveau II 17% 1x

Niveau III 0% 0x

Niveau IV 33% 2x

Niveau V 0% 0x

Totaal 6x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M6

Groep 6 C

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau - Totaal: schaalscore

Gemiddelde 55,0 V 48,0 V 47,0 V 64,2 V

Percentage per niveau

Niveau I 0% 0x 0% 0x 0% 0x 17% 1x

Niveau II 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x

Niveau III 0% 0x 0% 0x 0% 0x 0% 0x

Niveau IV 0% 0x 0% 0x 0% 0x 33% 2x

Niveau V 100% 1x 100% 1x 100% 1x 50% 3x

Totaal 1x 1x 1x 6x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M7

Groep 7 A

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau

Gemiddelde 96,0 I

Percentage per niveau

Niveau I 45% 5x

Niveau II 18% 2x

Niveau III 0% 0x

Niveau IV 18% 2x

Niveau V 18% 2x

Totaal 11x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M7

Groep 7 B

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau

Gemiddelde 99 I

Percentage per niveau

Niveau I 33% 3x

Niveau II 44% 4x

Niveau III 22% 2x

Niveau IV 0% 0x

Niveau V 0% 0x

Totaal 9x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M7

Groep 7 C

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau - Totaal: schaalscore

Gemiddelde 77,0 V 79,0 V 63,0 V 94,3 II

Percentage per niveau

Niveau I 0% 0x 0% 0x 0% 0x 30% 3x

Niveau II 0% 0x 0% 0x 0% 0x 30% 3x

Niveau III 50% 1x 0% 0x 0% 0x 10% 1x

Niveau IV 0% 0x 100% 2x 0% 0x 10% 1x

Niveau V 50% 1x 0% 0x 100% 2x 20% 2x

Totaal 2x 2x 2x 10x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M8

Groep 8 A

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau

Gemiddelde 101 I

Percentage per niveau

Niveau I 57% 4x

Niveau II 14% 1x

Niveau III 0% 0x

Niveau IV 0% 0x

Niveau V 29% 2x

Totaal 7x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M8

Groep 8 B

Datum 15-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau

Gemiddelde 98,0 II

Percentage per niveau

Niveau I 33% 1x

Niveau II 33% 1x

Niveau III 0% 0x

Niveau IV 0% 0x

Niveau V 33% 1x

Totaal 3x

CITO Drie-Minuten-Toets - LOVS M8

Groep 8 C

Datum 14-2-2017

Schooljaar 2016 / 2017

Weergave Schaalscore - Niveau

Gemiddelde 102 I

Percentage per niveau

Niveau I 33% 2x

Niveau II 17% 1x

Niveau III 17% 1x

Niveau IV 17% 1x

Niveau V 17% 1x

Totaal 6x